

פסח תשל

שדה אליהו

RB278158

קדש

ארבע כוסות – מניין לארבע כוסות? ר' יוחנן בשם ר' בנייה:
כנגד ארבע גאולות: "וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל
אשר מצרים מעבידים אותם ואזכור את בריתי. לכן אמור לבני
ישראל אני ד' והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים והצלתי אתכם
מעבודתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים.
ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ד'
אלוקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים. והבאתי אתכם אל
הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי
אותה לכם מורשה אד ד'."(שמות ו)

כבקרת רועה עדרו ביום היותו בתוך צאנו נפרשות כן אבקר
את צאני והצלתי אתהם מכל המקומות אשר נפוצו שם ביום
ענן וערפל. והוצאתים מן העמים וקיבצתים מן הארצות
והביאותים אל אדמתם ורעיתים אל הרי ישראל באפיקים ובכל מושבי
הארץ ... וידעו כי אני ד' אלוקיכם והמה עמי בית ישראל. (יח' לד)

... אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם.
והוצאתי אתכם מן העמים וקיבצתי אתכם מן הארצות ...
והבאתי אתכם אל מדבר העמים ... מארץ מגוריהם אוציא אותם ...
וידעתם כי אני ד'. (יח' כ)

רבי יהושע בן לוי אמר כנגד ארבע כוסות של פרעה:
"וכוס פרעה בידי, ואסחט אותם אל כוס פרעה,
ואתן את הכוס על כף פרעה, ונתת כוס פרעה בידי". (בר' מ)

"כי אם זכרתני איתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד
והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה".

... ולמה הוסיפו לו (ליוסף בבית הסוהר) שם שתי שנים?
אמר הקב"ה אתה השלכת בטחוני ובטחת בשר המשקים ואמרת
לו שתי זכירות "כי אם זכרתני, והזכרתני" – תשתכח שתי שנים
בבית הסוהר – ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. (תנח' וישב)

ורבנן אמרי: כנגד ארבע כוסות של פורענות שהקב"ה עתיד
להסקות את אומות העולם: "כי כה אמר ד' אלקי ישראל אלי קח
את כוס היין החמה והסקית אותו את כל הגוים אשר אנכי שולח
אותך אליהם"(יר' כה)
... וכנגדן עתיד הקב"ה להסקות את ישראל ארבע כוסות של
נחמות: "ד' מנת חלקי וכוסי" (תהל' מז)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

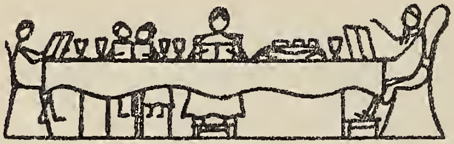
[illegible]

[illegible]

הלילה הזה

ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו.
... ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים
... ליל שמורים הוא לד׳ להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה
לד׳ שמורים לכל בני ישראל לדורותם. (שמות יב)

ליל שימורים הוא לד׳ - בו נגאלו ובו עתידין להגאל; דברי
רבי יהושע שנאמר"הוא הלילה הזה לד׳"
רבי אליעזר אומר: בו נגאלו, לעתיד לבוא אין נגאלים אלא בתשרי
שנאמר "תקעו בחודש שופר - מפני מה? - כי חוק לישראל הוא
משפט לאלוקי יעקב". (מכילתא)

ויהי בחצי הלילה ובמקום אחר כתב כחצות הלילה אני יוצא בתוך
מצרים - וכי יש יציאה לפני הקב"ה והא כתיב "בזעם תצעד ארץ"
(חבקוק ג) ומה שכתב אני יוצא ... כביכול כאדם שפרע שטרו ויוצא
לחירות. אמר הקב"ה הואיל ופרעתי את השטר שהייתי חייב לאברהם
זקינם שאמרתי "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" הריני יוצא
בראש גלוי שנאמר "כה אמר ד׳ כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים"(פ"ר)

ואכלתם אותו בחיפזון פסח הוא לד׳ - זה חיפזון מצרים; אתה אומר
כן או אינו אלא חיפזון ישראל? כשהוא אומר ולכל בני ישראל
לא יחרץ כלב לשונו הרי חיפזון ישראל אמור הא מה אני מקיים
ואכלתם אותו בחיפזון? זה חיפזון מצרים.
רבי יהושע אומר ואכלתם אותו בחיפזון זה חיפזון ישראל; אתה
אומר כן או אינו אלא חיפזון מצרים? כשהוא אומר כי גורשו
ממצרים ולא יכלו להתמהמה הרי חיפזון מצרים אמור ומה תלמוד
לומר בחיפזון,חיפזון ישראל.
רבי אליעזר אומר זה חיפזון שכינה אף על פי שאין ראיה לדבר
זכר לדבר: "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים - ואומר -
הנה זה עומד אחר כתלנו"
יכול אף לעתיד לבוא יהא חיפזון? תלמוד לומר "כי לא בחיפזון
תצאו ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ד׳". (מכילתא)

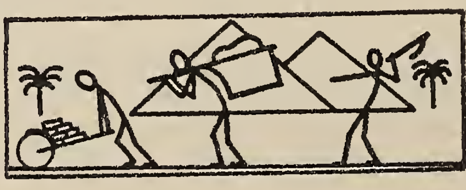
הוא הלילה הזה לד׳ שימורים - וכמו שהיה משמר ומצפה לגאולת
ישראל כל ימי גלותם במצרים כן הוא משמר ומצפה לגאולת
ישראל העתידה כאמרו "ולכן יחכה ד׳ לחננכם" (יש׳ ל)
לכל בני ישראל לדורותם - כאמרם בניסן נגאלו ובניסן
עתידין להיגאל. (ספורנו)

ומשה היה רועה ... וירא מלאך ד' אליו. ר' שמעון בן יוחאי אומר מפני מה נגלה הקב"ה משמי מרום והיה מדבר עם משה מתוך הסנה? אלא מה הסנה הזה קשה בכל אילנות שבעולם שכל צפור שנכנסת לתוכה אינה יוצאת מתוכו בשלום עד שמתחתכת איברים איברים. כך היה שעבודן של ישראל במצרים קשה מכל שיעבוד שבעולם, ומעולם לא יצא ממצרים לא עבד ולא שפחה בן חורין אלא הגר בלבד ...
... ר' אליעזר אומר מפני מה נגלה הקב"ה משמי מרום והיה מדבר עמו מהסנה? אלא מה הסנה הזה שפל מכל אילנות שבעולם כך ירדו ישראל למדרגה התחתונה והקב"ה ירד עמהם וגאלם שנאמר "וארד להצילו מיד מצרים". (מכילתא דרשב"י, שמות)

הלא זה הדבר אשר דברנו אליך במצרים לאמר חדל ממנו ונעבדה את מצרים כי טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר
אמר ר' יהודה הלוי ב"ר שלום אמרו לו ישראל למה אנו דומין? לשה אחת שבא הזאב ונטלה מן העדר, ובא הרועה אחריו, מה עשה הזאב ביקש לבקע את השה מבין הרועה, הגיע השה בסכנה, כך אמר משה לפני הקב"ה, לבין פרעה ובינך אנו מתים, שנ' אשר הבאשתם את ריחנו. (תנח)

כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות
ר' אליעזר פתר קרא בגאולת מצרים מה שושנה זו כשהיא נתונה בין החוחים קשה לבעלה להלקט כך גאולתן של ישראל היתה קשה לפני הקב"ה. ההה"ד "או הנסה אלקים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי". ר' יהושע בשם ר' חנן אמר גוי מקרב עם ועם מקרב גוי אין כתוב כאן אלא גוי מקרב שהיו אלו ערלים ואלו ערלים אלו מגדלין בלורית ואלו מגדלין בלורית. אלו לובשי כלאים ואלו לובשי כלאים. אם כן לא היתה מדת הדין נותנת שיגאלו ישראל לעולם. א"ר שמואל בר נחמן אלולי שאסר הקב"ה עצמו בשבועה לא היו ישראל נגאלין לעולם. (שהש"ר)

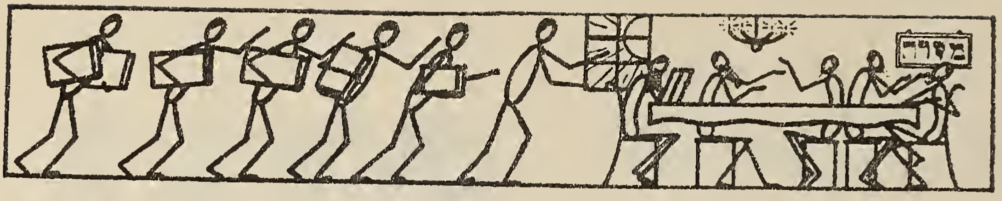
ויוציאנו ד' אלקינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה
והוצאתי אתכם מן העמים וקיבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בם <u>ביד חזקה ובזרוע נטויה</u> ובחמה שפוכה אמלוך עליכם.
... והבאתי אתכם אל מדבר העמים ונשפטתי אתכם שם פנים אל פנים. כאשר נשפטתי את אבותיכם במדבר ארץ מצרים כן אשפוט אתכם נאום ד' אלוקים. (יחזקאל כ)

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך

שתיאמר יציאת מצרים <u>בלילות</u>

אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב כל שלא אמר אמת ויציב
שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו שנאמר "להגיד בבוקר
חסדך ואמונתך <u>בלילות</u>" (ברכות יב.)
וברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו היא שהוציאם
ממצרים ובקע להם את הים והעבירם
וברכת אמת ואמונה מדבר אף על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו
הבטחתו ואמונתו לגאלנו מיד מלכים ומיד עריצים ולשום נפשנו בחיים
ולהדריכנו על במות אויבינו כל אלה הנסים התדירים תמיד (רש"י)

תניא אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות
המשיח? והלא כבר נאמר "הנה ימים באים נאם ד' ולא יאמרו עוד חי ד'
אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ד' אשר העלה ואשר
הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם (יר')
אמרו לו, לא שתיעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות
עיקר ויציאת מצרים טפל לו
כיוצא בו אתה אומר "לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך"
לא שיעקר יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו וכן הוא אומר
"אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו" (יש' מג) אל תזכרו
ראשונות זה שעבוד מלכיות וקדמוניות אל תתבוננו זו יציאת מצרים
"הנני עושה חדשה" תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג משל למה
הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב (דוב?) וניצל ממנו
והיה מספר והולך מעשה זאב. פגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר והולך
מעשה הארי. פגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך
מעשה נחש. אף כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות. (ברכ' יב:)

הגיע זמן קריאת שמע של <u>שחרית</u>

ר' חייא רבא ור' שמעון בן חלפתא הוו מהלכין בהדא בקעת ארבל
בקריצתא (בהשכמה) וראו איילת <u>השחר</u> שבקע אורה. א"ר חייא .. כך היא
גאולתן של ישראל בתחילה קימעה קימעה כל מה שהיא הולכת היא רבה ...
(יר' ברכ' ד:)
"ויאמר שלחני כי עלה <u>השחר</u>" כתיב "חדשים לבקרים
רבה אמונתך" (איכה ג) א"ר שמעון בר אבא על שאתה מחדשנו בכל בוקר
ובוקר אנו יודעים שאמונתך רבה ... א"ר אלכסנדרי ממה שאתה מחדשנו
בבוקרן של מלכיות אנו יודעים שאמונתך רבה לגאלנו ... (בר"ר רע"ח)

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
University of Toronto

https://archive.org/details/druck00233

והגדת לבנך

למען תזכור את יום צאתך ...

זכור ימות עולם בינו שנות
דור ודור שאל אביך ויגדך
זקניך ויאמרו לך

חכם מה הוא אומר?

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. אלה העדות והחוקים והמשפטים אשר דבר משה אל בני ישראל בצאתם ממצרים ...
לא את אבותינו כרת ד' את הברית הזאת כי איתנו אנחנו אלה פה היום כולנו חיים (דב' ד-ה)

והיה כי יביאך ד' אלוקיך אל הארץ אשר נשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת לך ערים גדולות וטובות אשר לא בנית ...
... כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציוה ד' אלוקינו אתכם. ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ד' ממצרים ביד חזקה ... ואותנו הוציא משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו (דב' ו)

והיה כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני והחיתי והאמורי והחיוי והיבוסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה ... והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ד' לי בצאתי ממצרים.

והיה כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך. ... והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת ואמרת אליו בחוזק יד הוציאנו ד' ממצרים מבית עבדים. (שמות יג)

והיה כי תבואו אל הארץ אשר יתן ד' לכם כאשר דיבר ושמרתם את העבודה הזאת. והיה כי יאומרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם. ואמרתם זבח פסח הוא לד' אשר פסח ... (שמות יב)

ויענו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה וידברו את ראשי אלפי ישראל. א-ל אלקים ד' א-ל אלקים ד' הוא יודע וישראל הוא ידע אם במרד ואם במעל בד' אל תושיענו היום הזה. לבנות לנו מזבח ...
ואם לא מדאגה מדבר עשינו את זאת לאמר מחר יאמרו בניכם לבנינו לאמר מה לכם ולד' אלוקי ישראל ... אין לכם חלק בד' (יהש כב)

אף אתה הקהה את שיניו - ויהי דבר ד' אלי לאמר. מה לכם אתם מושלים את המשל הזה על אדמת ישראל לאמר: אבות יאכלו בוסר ושיני בנים תקהינה? (יח' יח)

אחד תם

תם מה הוא אומר מה זאת?

המין הזהאפס. כולנו חכמים.
אך כנראה היה זה לא משל של סתם.
כיום אולי קשה בנך להאמין
אבל היה אי פעם אחד תם . .

מוזר היה האיש. כל עם יוצאי מגשן
ראו` את האותות והמופתים בעין,
ראו את המכות ואת נחש הנחשת,
ראו את ההרים שנזלו מים –

בראשונה היו עומדים כנפעמים
ומידם צונחים הסיר והיעה . . .
אבל חיש תפסו: זה טבע הימים
זה סדרם וכך נאה וכך יאה.

אכן מעט צאתם את ארץ רעמסס
התחילו הם תוהים
על יום שאין בו נס.

אבל לא כן האיש הלז האגדי
אשר נמנה עם בני משפחת הקהתי.
צריך היה לראות את זה הגוץ התם
ואת פתחון עיניו
בהקרע הים . . .

צריך היה לראות כיצד, מבלי למוש,
הביט בים הנס,
כאילו זה חדוש . . .

התמהוני! סכניו ראו אותו רוגש
אפילו כאשר
נגלה עמוד האש . . .
כאילו לא ידע ולא שמע בערך
שעמוד אש מגיע לכל איש בדרך!

הוא כנדהם הביט ובעוד גופו סומר
רק "מה זאת?" הוא אמר –
כי תם מהו אומר ? . . .

גם אחר כך, בהיות הצור לאגם מים,
(עוד לא הורגל האיש!)
פער הוא טוב עינים.
ובלי חקור אם נס גדול הוא או קטן
הוא מים כל היום שאב בבכור שטן.

אף עת הרים רקדו מנגד כאילים
אומרים שהוא כמעט יצא מן הכלים.
ושני שרי מאות אשר חלקו ציוד
ספרו שהוא דבר אפילו ציונות . . .

אכן מה נאריך מלים מזן אל זן?
תלוש היה האיש וכמו מחוץ לזמן . . .

– – אך אלולא ראו עיניו מה שראו
ואלולא ידע לבו מה שידע,
קשה להעלות אפילו בהרהור
מה שהיה נשאר מכל ההגדה.

נתן אלתרמן

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו

מתחיל בגנות ומסיים בשבח
מאי בגנות   רב אמר מתחילה עובדי עבודת גילולים היו
אבותינו   ושמואל אמר עבדים היינו   (פסח' קטז.)

הנה ימים באים נאם ד' וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה ...
בימים ההם לא יאמרו עוד אבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה (יר' לא)

ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה ויקרא לזקני ישראל ולראשיו
ולשופטיו ולשוטריו ויתיצבו לפני האלקים.   ויאמר יהושע אל כל
העם כה אמר ד' אלקי ישראל בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי
אברהם ואבי נחור ויעבדו א. אחרים. ואקח את אביכם את אברהם ...
ואוציא את אבותיכם ממצרים ותבואו הימה וירדפו מצרים אחרי
אבותיכם ברכב ובפרשים ים סוף ... ואשלח לפניכם את הצרעה ותגרש
אותם מפניכם שני מלכי האמורי לא בחרבך ולא בקשתך ...
ועתה יראו את ד' ועבדו אותו בתמים ובאמת והסירו את א. אשר עבדו
אבותיכם בעבר הנהר ובמצרים ועבדו את ד'. ואם רע בעיניכם לעבוד
את ד' בחרו לכם היום את מי תעבדון אם את א. אשר עבדו אבותיכם
אשר בעבר הנהר ואם את א. האמורי אשר אתם יושבים בארצם ואנכי
וביתי נעבוד את ד'. ויען העם ויאמר חלילה לנו מעזוב את ד'
לעבוד א. אחרים. כי ד' אלקינו הוא המעלה אותנו ואת אבותינו
מארץ מצרים מבית עבדים ...
ויאמר יהושע אל העם עדים אתם בכם כי אתם בחרתם לכם את ד' לעבוד
אותו ויאמרו עדים.   ועתה הסירו את א. הנכר אשר בקרבכם והטו
את לבבכם אל ד' אלקי ישראל ...
ויכרות יהושע ברית לעם ביום ההוא וישם לו חוק ומשפט בשכם (יהשע כד)

ואספם יהושע שכם ולא שילה שהיה הארון שם אולי על פי הדיבור עשה
זה שיכרתו הברית בשכם כי בו נתעכב אברהם אבינו תחילה כשנכנס
לארץ ... ועוד כי שם נעשה נס גדול ליעקב אבינו ... ועוד כי
תחילת הנחלה אשר היה ליעקב בארץ ישראל בשכם היה שקנה חלקת השדה
מיד בני חמור אבי שכם ושם אמר להם יהושע הסירו א. הנכר אשר
בקרבכם כמו שאמר יעקב לבניו בשכם הסירו את א. הנכר אשר בתוככם
(רד"ק שם)

לא בחרבך ולא בקשתך

ויאמר יהושע אל העם ... הסירו את א. הנכר אשר בקרבכם (יהשע כד)

ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את א. הנכר
אשר בתוככם והיטהרו והחליפו שמלותיכם (בר' לה)

שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם. בסודם אל תבוא נפשי
בקהלם אל תחד כבודי. כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו שור.
ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל. (מט)

... אבל ענין שכם כי בני יעקב בעבור שהיו אנשי שכם רשעים.
ודמם חשוב להם כמים רצו להנקם מהם בחרב נוקמת והרגו המלך
וכל אנשי עירו כי עבדיו הם וסרים אל משמעתם ואין הברית אשר
נימולו נחשב בעיניהם למאומה כי היה להחניף לאדוניהם ויעקב
אמר להם בכאן כי הביאוהו בסכנה שנאמר "עכרתם אותי להבאישני"
ושם ארר אפם כי עשו חמס לאנשי העיר שאמרו להם במעמדו:וישבנו
אתכם והיינו לעם אחד והם היו בוחרים בהם ובטחו בדיבורם ואולי
ישובו אל ד' והרגו אותם חינם כי לא הרעו להם כלל.

ושב שם ועשה שם מזבח - לא ידעתי מהו ושב שם. וייתכן שציוהו לשבת
שם תחילה ואחר כן יעשה המזבח להיטהר מטומאת עבודה זרה או
מן החללים שהרגו כענין ואתם חנו מחוץ למחנה שבעת ימים (רמב"ן לה)

ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי
וטעם בחרבי ובקשתי כי הארץ לא תיכבש להם רק בחרב ובקשת
ירמוז למה שאמר הכתוב "לא היתה עיר אשר השלימה אל בני ישראל
בלתי החוי יושבי גבעון את הכל לקחו במלחמה כי מאת ד' היתה
לחזק את לבם לקראת המלחמה את ישראל למען החרימם". וייחס החרב
והקשת אליו כי זכותו היא העושה עמם מלחמה והוא הנלחם להם,
לא הם עצמם וכענין שאמר הכתוב "כי לא בחרבם ירשו ארץ וזרועם
לא הושיעה למו כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם"
וזהו בזכות האבות ... (רמב"ן מח; כב)

למנצח לבני קרח משכיל. אלקים באזנינו שמענו אבותינו סיפרו לנו
פועל פעלת בימיהם בימי קדם. ... בך צרינו ננגח בשמך נבוס
קמינו. כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני. (תהלים מד)

וכרתי להם ברית ביום ההוא עם חית השדה ועם עוף השמים ורמש
האדמה וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ והשכבתים לבטח (הושע ב)

והיה לכם למשמרת – מפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים? היה רבי מתיא בן חרש אומר "ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דודים" (יח' טז) הגיע שבועתו שנשבע הקב"ה לאברהם שיגאל את בניו ולא היה בידם מצוות שיעסקו בהם כדי שיגאלו שנאמר "שדים נכונו ושערך צימח ואת עירום ועריה" ערום מכל מצוות; נתן להם הקב"ה שתי מצוות, דם פסח ודם מילה שיתעסקו בם כדי שיגאלו שנאמר "ואעבור עליך ואראך מתבוססת בדמיך" ואומר "גם את בדם בריתך שילחתי אסירייך מבור אין מים בו" (זכ' ט)

לכך הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים שאין נוטלין שכר אלא על ידי מעשה

רבי אלעזר הקפר ברבי אומר וכי לא היה בידם של ישראל ארבע מצוות שאין כל העולם כדאי בהם: שלא נחשדו על העריות ולא על לשון הרע ולא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ...

ומפני מה הקדים לקיחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים לפי שהיו שטופין בעבודה זרה במצרים ועבודה זרה שקולה כנגד כל המצוות שנאמר "והיה אם מעיני העדה נעשתה בשגגה" (במ' טו) ...

רבי יהודה בן בתירא אומר: הרי הוא אומר "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח" וכי יש לך אדם שהוא מתבשר בשורה טובה ואינו שמח ... רבו מוציאו לחירות ואינו שמח? אם כן למה נאמר ולא שמעו אל משה? אלא שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבודה זרה שנאמר "ואומר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו ... ולא אבו לשמוע אלי ..." (יח' כ)

ויאמר ד' אל משה ואל אהרן – הה"ד "קול דודי הנה זה בא" (שיר ב)

כשהלך משה ואמר לישראל כך אמר לי הקב"ה היום יוצאים בחודש האביב. אמרו לו היכן הוא? אמר להם הרי עומד קול דודי הנה זה בא. אמר רבי יהודה: מהו מדלג על ההרים? אמר הקב"ה אם אני מסתכל במעשיהם של ישראל אינן נגאלים לעולם אלא למי אני מסתכל לאבותיהם ... בזכות אבותם אני גואלם, לכך כתיב מדלג על ההרים ואין הרים אלא אבות שנאמר "שמעו הרים את ריב ד'" (מיכה ו). ד"א א"ר נחמיה מהו מדלג על ההרים? אלא אמר הקב"ה אין להם מעשים לישראל שיגאלו אלא בזכות הזקנים שנאמר "לך ואספת את זקני ישראל" (שמ"ר טו)

רבי יהודה אומר: אמרו ישראל באותה שעה (ביצאם מים סוף) כלום הוציאנו הקב"ה ממצרים אלא בשביל חמשה דברים? א: לתת לנו ביזת מצרים. ב: להרכיבנו על ענני כבוד. ג: לקרוע לנו את הים. ד: להיפרע לנו מן המצרים. ה: לומר לפניו שירה. עכשיו כבר נתן לנו ביזת מצרים והרכיבנו וכו'. נחזור למצרים!! ... אמרו: לא נשתייר אדם במצרים? נתנה ראש ונשובה מצרים ... (שמ"ר כד)

אלו עשר מכות

ר' פנחס הכהן בר חמא פתח "מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו אומר עצתי תקום וכל חפצי אעשה"(יש' מו) ... כל הקורא פסוק זה סבור שמא פלינקרא (מחלוקת) יש למעלה שהוא אומר עצתי תקום; מהו "וכל חפצי אעשה"? שהוא חפץ להצדיק בריותיו שנאמר "ד' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר" (יש' מב) ואינו חפץ לחייב בריה שנאמר "אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה" ... (יח' לג)

... בזאת תדע - הה"ד "הן א-ל ישגיב בכוחו מי כמוהו מורה" (איוב לו) בנוהג שבעולם בשר ודם שהוא מבקש להביא רעה על שונאו פתאום מביא עליו עד שלא ירגיש בו, והקב"ה הוא מתרה לפרעה על כל מכה ומכה כדי שישוב הה"ד "בזאת תדע כי אני ד'" ... "הנה אנוכי נוגף את כל גבולך בצפרדעים" ...

... וכן אתה מוצא במשה שהשגיב הקב"ה כוחו ללכת בשליחותו ולעשות ציוויו והיה מורה לפרעה הרשע שיעשה תשובה שלא חפץ לסלוח המכה עד שיזהירנו שיעשה תשובה שכן כתיב "השכם בבוקר והתיצב לפני פרעה" ... (שמ"ר ט - יב)

בטכסיס מלכים הביא הקב"ה עליהם את המכות
מלך בשר ודם כשמדינה מורדת עליו משלח עליה לגיונות ומקיפים אותה, בתחילה סוכר אמת המים שלהם; חזרו, מוטב ואם לאו מביא עליהם קלנים (משמיעי קול); חזרו, מוטב, ואם לאו יורה בהם חיצים; חזרו הרי מוטב ואם לאו מביא עליהם ברברים; חזרו, מוטב; ואם לאו מביא עליהם דורמסיות (אגדורלמוסיא?); חזרו, מוטב ואם לאו זורק בהם נפט; חזרו, מוטב ואם לאו משליך עליהם אבני בליסטראות; חזרו, מוטב, ואם לאו מגרה בהם אוכלוסין הרבה; חזרו, יפה, ואם לאו חוסר אותן בבית האסורין; חזרו יפה, ואם לאו הורג גדולים שבהם.
כך הקב"ה בא על מצרים בטכסיס של מלכים. בתחילה סוכר אמת המים שלהם שנאמר "ויהפך לדם יאוריהם" (תה' עט); לא חזרו, קלנים, אלו צפרדעים .., לא חזרו, ירה עליהם חצים - אלו הכנים ...

כל מה שחשבו המצרים על ישראל, הקב"ה הביא עליהם: חשבו שיהיו שואבים מימיהם, לפיכך "ויהפוך לדם יאוריהם" חשבו שיהיו טוענים פרגמטיהם, הביא עליהם צפרדעים והיו מטרפים אותם; חשבו שיהיו עושים להם בארץ - הרחיש את הארץ כינים ... (תנח' בא)

שירי מכות מצרים

א. דם

...
הכה שני זוהר פני ישנים וער.
צמות עלמה צונחות כפתל על פי הבאר.
דולקים ריסי החי ושפתיהם שרב ...
אבי, קורא הבן. בכורי, עונה האב.

סחרחר אני, אבי, סחרחר לא ממחול.
נחר אני, אבי, נחר אני כחול.
חבקני כביום שד. סמכני עד אבד.
סמכני, אב, בנטף מים מן הכד.

בכורי, בכורי הבן, לדם היו המים,
כי דם טהור,בכורי,כי דם שפך כמים.
חשכו עמקי הבאר, אדמו עיני הבעיר,
כי דם היה בעיר ולא חרדה העיר.

אבי,אין קץ,אבי, אין קץ לצמאון.
כוכב גרים,בכורי,זוהר על עיר אמון.
מימיה, אב, קמים כאש בכדיהם.
דמים, בן, סומים ואנו בידיהם.

ב. צפרדע

זרועות יון וטיט שוצפות על נא-אמון.
קורסת נא-אמון על חטא ועל עון.
לשוא תחמר כשאול,לשוא תרעם:עצר! –
היאור יצא למשל! א., נא-אמון נצר!

צפרדע,הגלי! מלכות לך מחכה!
צפרדע חלקה! מפלצת ומלכה!
דלגי כפרשים! רירית, גרושת אדם!
צפרדע, את תירשי עמים ושרביטם!

והיא עולה בשעט, והיא תופחה כשאור.
והיא כלה אחת, והיא רבה מספר.
ויאור נשא מעב, ולילה על גליו ...
אבי, קורא הבן. בכורי, עונה האב.

אבי, היאור, היאור נשא כמרכבים!
צפרדע בו נוהג! דיק לו כשבבים!
כפו על משכבי! הנה על פי אטם!
המות בא,אבי! הושיעה,אב!קרע ים!

ג. כנים

...
זוחלת תועבה. זהבהבת. חלומה
קורעים את עור פניהם זקן וגם עלמה.
מתגלגלות הצאן בשצף הגרב ...
אבי, קורא הבן. בכורי, עונה האב.

אבי, כליל ציה חשכתי עד עיני.
אבי, בדומיה נשכתי בשר ידי.
שלחני לחפשי! שלחני לחפשי!
יסב, יכני נפש מבקש נפשי!

בכורי,בכורי הבן,לא בא עוד גמול עד נפש.
אין די לו,בני בכורי,בנפש תחת נפש.
עור תחת עור יקח. שמורה תחת שמורה.
כל אצבע תגבה. כל שן, כל שערה.

אבי, אבי, דמי בוכים בקול המון.
עפר הארץ, בן, טורף את עיר אמון.
לילה גדול, אבי, דומם ובל ימוט
ליל נקמות, בכורי. גדול ליל נקמות.

י. מכת בכורות

כוכב גרים, חזר, תלבש אמון שני.
צפרדע, בת מלכים, על החומות חני.
עפר הארץ, קום וכמו החי הבט.
חלדת הבר, עמדי. כלכם קרואים לעת!

ראו מה יעשה. הליל סהור וזך.
לפיד הנגף, זרח. הליל סהור כל כך.
את עפעפיך, שחין, הרם נא בשנית.
ברד, עמד נשען כמלך על חנית.

ארבה וחשך, באו כבנות על שור.
ראו מה יעשה. הליל סהור, סהור.
איש במקומו עמדו, קהל גדול ורב.
אבי, קורא הבן. בכורי, עונה האב.

אבי, עלי חזי שלבת את ידי.
אבי, החרסים הנחת על עיני.
סביבי עפר וחשך וכוכב נוצץ,
רק בכיך, אבי, רועש עלי כעץ.

אבי, עלי הכתנת. אב, אני נכון.
בכורי ובן זקוני. בכורי, ובכור אמון.
--צנח האב על בנו. נצבהשקט רם.
שלמו מכות אמון. עמוד השחר קם.

בכורי,בכורי, הבן. עפר,כוכב ובכי,
נתנו לנו תבל של אשר עז מבכי.
עפר,כוכב ובכי,הם כתנת הפסים
בלילה בו יושמו שני החרסים.

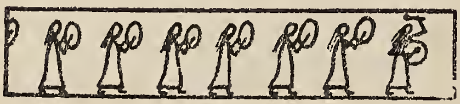
עבדים היינו - הללו עבדי ד׳

אני ד׳ אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים

וכי מה ענין יציאת מצרים בכאן; אלא שלא יאמר הרי אני נותן צבעונים וקלא אילן והם דומים לתכלת ומי מודיע עלי בגלוי?
אני ד׳ אלקיכם דעו מה עשיתי למצרים שהיו מעשיהם בסתר ופרסמתים בגלוי   והרי דברים קל וחומר ומה אם מידת פורענות מועטת העושה בסתר המקום מפרסמו בגלוי קל וחומר למידת הטוב מרובה.
דבר אחר למה מזכירים יציאת מצרים על כל מצוה ומצוה?
למה הדבר דומה למלך שנשבה בן אוהבו וכשפדאו לא פדאו לשום בן אלא לשום עבדים. כשיגזור ולא יהיו מקבלים עליהם אמר להם עבדיי אתם.כיון שיצאו למדבר התחיל לגזור עליהם מקצת מצוות קלות ומקצת המורות כגון שבת ועריות ציצית ותפילין התחילו ישראל להיות מנתקים. אמר להם עבדיי אתם, על מנת כן פדיתי אתכם שאהיה גוזר ואתם מקיימים.

עוד למה נאמר והלא כבר נאמר אני ד׳ אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ומה תלמוד לומר אני ד׳ אלקיכם עוד? כדי שלא יהו ישראל אומרים מפני מה ציונו המקום? לא שנעשה וניטול שכר? אנו לא עושים ולא נוטלים שכר כענין שאמרו ישראל ליחזקאל שנאמר "יצאו אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני" (יח׳ כ)
אמרו לו: עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו? אמר להם הין.
אמרו לו הואיל שמכרנו המקום לאומות העולם יצאנו מרשותו.
אמר להם: הרי עבד שמכרו רבו על מנת לחזור, שמא יצא חוץ לרשותו?
"והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים אשר סביבותינו וכמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן חי אני נאום ד׳ אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם"
(ספרי סוף שלח)

... ובשעה שבאה מכת בכורות עמד לו פרעה והלך לו אצל משה ואהרן שנאמר "ויקרא פרעה למשה ולאהרן לילה, היה דופק פרעה על פתחיהן, אמרו לו שוטה, בלילה אנו יוצאין, וכי גנבים אנו? בבוקר אנו יוצאים שכך אמר לנו הקב"ה ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר. אמר הרי מתוכל המצרים שנאמר "ותחזק מצרים על העם", אמרו לו: ומבקש אתה לכלות את המכה הזאת ממך. אמור הרי אתם בני חורין הרי אתם ברשותכם הרי אתם עבדים של הקב"ה. התחיל פרעה צווח: לשעבר הייתם עבדיי ועכשיו הרי אתם בני חורין, אין אתם אלא עבדים של הקב"ה, צריכים אתם להלל להקב"ה שאתם עבדיו שנאמר "הללו ה, הללו עבדי ד׳" ...   (יל"ש תתעב)

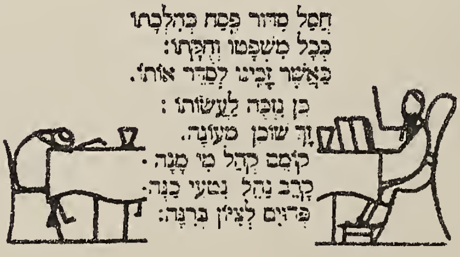

שפוך חמתך

שפוך חמתך אל הגוים אש לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו.
כי אכל את יעקב ואת נוהו השמו.
...
תבוא לפניך אנקת אסיר כגודל זרועך הותר בני תמותה.
(תהלים עט)

לפני שיצאתי את מוסקבה פגשתי יהודי אחד בר-אוריין אשר ביקש להמחיש לי את השינויים שחלו מאז הדסטליניזציה.
הוא ציטט לי פירוש לפסוק בתורה המיוחס לר' מנחם מנדל מקוצק:
"וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים מן העבודה".
נשאלת השאלה: הן בחייו עינה פרעה את בני ישראל, אם כן מדוע הם נאנחים אחר מותו?
והרבי משיב: בימי שלטונו של פרעה לא היתה ליהודים גם הזכות להיאנח. "המבין אתה? המשטר הנוכחי, להבדיל ממשטר סטלין, מרשה לנו להיאנח - בתנאי שאיש לא ישמע את אנחתנו".

מתוך "יהודי הדממה" לאלי ויזל.

לוקט ע"י אברהם א.